

„De pers alleen getreden“.

Ik heb de pers alleen getreden,
en er was niemand van de vol-
keren met mij.
Jesaja 63 : 3a.

Golgotha's heuvel is een van rondom gloeiend-
oplopende rotsgrond, en in dien rotsgrond gapen
kleine holen, die diep in den bodem inboeren.
Een schoone legende, hieraan vastgeknoopt, nu
verhaalt, hoe voor eeuwen onder dien bodem
Adam's graf was ingehouwen, en hoe van het
Kruis van Jezus een druppel van het heilig
bloed door een der openingen van Adam's ge-
beente was neergelopen; en dat zoo eerst de
verlossing van zonde voor ons werd volbragt.

Schoon is die legende!
Zoo klaar toch teekent ze in onderstelde ge-
beentheid, hoe 't niet een gebod om verge-
ving en met geen geschonken vergiffenis ge-
daan is, en hoe de genezing der wonden, die
de zonde ons sloeg, al de eeuwen door, tot op
den aanvang, tot op hem die 't eerste viel,
moest teruggaan. Wij nuchtere zonen van het
Westen spinnen dit keurig in leerstelling weef-
sel uit, de Oosterling met zijn hooge verbeelding
stelt het zich in een legende als voor oogen.
Maar beider uitkomst is een: Genezing tot in
den wortel zelf, waar het gif der zonde uit
opspoot.

Dat gif der zonde was in elk mensche-
lijk hart ingezogen. Niet door indruppeling van
buiten, maar langs heel het aderweefsel der
mensche-lijke generatie. Het nieuw opkomend
geslacht telkens weer uit het aangestoken ge-
slacht dat voorafging, en straks wegronk. En dat
niet stoffelijk, niet door bloedbederf, maar door
zielsbederf, geestelijk, heel den mensch aan-
tastend en eerst uit de ziel ook het lichaam
ontreinigend.

Zoo stond het beeld der menscheit van den
aanbeginne, zoodra ze het paradijs achter zich
had; en zoo bleef dat beeld heel de reeks van
eeuwen die sinds kwamen en gingen; en zoo
was dat beeld nog toen de Dooper optrad en
Jezus naderde.

Niet een groote menigte van zondaren, maar
een zondig geslacht, een in zonde verzonken
menscheit. Niet een in zijn kern rein geslacht,
ontsiend door zondige vlekken, maar een reus-
achtig samenweefsel van mensche-lijke wezens,
in miljoenen over heel de wereld uitgedijf, dat
ook waar het nog een zuivere gedaante ver-
toonde, toch erfelijk, innerlijk, in alle lengte en
breedte met het ene zelfde doodelijk gif be-
met was. Al wat nieuw uitkwam altoos weer
in dezelfde zonde ontvingen, gewoonden en
geboren. Soms nog zeer aantrekkelijk, vaak
boeiend door lieflijkheid, maar voor wie tot in
de diepte van 't wezen zag, altoos weer dezelfde
kiem van het alle medicijn tartend kwaad.

Daarom was uitzuivering en genezing van
dat geslacht door en uit dat geslacht zelf on-
denkbaar.

Wie hier redden zou, moest van buiten komen
en in dat geslacht ingaan. En dan nog zou
niets uit dat geslacht bestaan of meewerken.
Veeleer zou het uit de doodelijke kiem alles
tegen hem reageren.

Wie hier redden zou, moest de wijnpersbak
alleen treden, zonder dat iemand uit de volke
hielp, zoo dat veeleer alles hem tegenstond.

In de feiten niet getuigt martelrijk bevestigd.
Het is niet alleen Cajaphas die Jezus vloekt,
maar ook Pilatus, wachtter voor Rome's recht,
die Jezus tegen het recht in veroordeelt. Het
zijn niet maar de priesters die roepen om zijn
bloed, maar ook de Joden uit alle stammen
ten Paascheest naar Jerusalem opgegaan, die 't
Kruis hem tegen hem uitgillen. Het is niet
maar een Judas die hem vernadert, maar ook
een Petrus die hem verloochent. En gij, zoo
geen tot te Jerusalem hadt geleefd, sta niet
voor u zelve in, wat gij tegen Jezus, met de
anderen, zoudt misdaden hebben.

Want, bedenk wel, die enkelen die gehandeld
in Gethsemane en in 't Sanhedrin, op Gabbatha
en Golgotha optraden, ze vormen slechts den
voorraad, en draachter lag de menscheit,
en het was heel de menscheit die in die
enkelen uitkwam. Hadden anderen voraan
gestaan, zij zouden evenzoo hebben gedaan.
Zelfs was het niet het snodeste deel van ons
geslacht, dat in Jerusalem voraan stond. In
geheel, het was het beste. Het was te
Jerusalem het heilige volk, het eenige ook op
heel de aarde, dat den afgod had weggeworpen
en knielde voor Jehovah. En de Romeinen,
die 't boose stuk aan Jezus volbracht hebben,
dienden nog wel den afgod, maar waren op
't stuk van het Recht de edelsten, de voortref-
lijksten van ons geslacht. Waren het geen Joden
en Romeinen, maar Perzen en Scythen geweest,
hun woede ware nog vreeslijker uitgekomen.

Wie daar spraken en handelden, vlak voor
het hooge Paascheest, ze spraken en handelden
niet voor zichzelf, als in particulier geding, maar
ze traden op als vertegenwoordigers van ons
geslacht, ook van u en van mij. Het was ons
geslacht, dat zich op den Heiland wierp, om
den eenige die redden kon, uit te stooten.

Of liever nog, het was de oude slang die in
ons geslacht woelde, en Jezus in de verzenen
stak, dat hij nederviel.

Hij heeft de wijnpersbak alleen getreden,
tegen heel ons geslacht en tegen satan in, door
niemand dan door zijn God en Gods engelen
geholpen.

Het is ons geslacht, het is de menscheit,
die Jezus uit haar machtig lichaam wil uitstooten,
en het is Jezus die in die doodelijke
worsteling ons geslacht moet blijven omkleven,
om het te redden.

Elk oogenblik had Jezus ons geslacht kunnen
loslaten. Dan ware er voor hem het einde van
zijn lijden geweest, en geen verzen zou hem
vermorzeld zijn geworden. Hij zou weer op
zijn gevezen tot zijn Vader, zijnde in louter
heerlijkheid. Maar dan had hij Satan den kop
niet vermorzeld, dan ware er niets van ons
geslacht gered.

Daarom was de band tusschen ons geslacht
en hem die ons redden zou, niet uitwendig,
maar innerlijk, in het wezen zelf gelegd. Hij
kwam niet gelijk eertijds als de engel des
Heeren, die kwam en zag, sprak en weer ging.
Neen, hij nam onze eigen natuur aan. In het
geslacht dat hij mislikt en vergiftigd voor zich
zag, ging hij zelf in. Hij kwam niet tot ons
geslacht, maar ging in ons geslacht. En dat niet
als een vreemd ingedrongen element, maar als
onze een, als met ons lotgemeen, als de Zoon des
menschen, zijnde en levende en lijdende in onze
mensche-lijke, verzwakte natuur. Zonder het
mysterie der vleeschwording, kon er geen
mysterie van Golgotha zijn. En omgekeerd, het
mysterie van Golgotha moet komen en moet
volgen, zoodra het mysterie van Bethlehem vol-
eind was.

Alleen maar, in ons eigen geslacht ingegaan,
moest hij in dat geslacht op zichzelf staan. Hij

mocht er niet in opgaan. Hij mocht en kon
er zich niet mee laten vereenzelvigen.

De Zoon des menschen moest aan alle men-
schen vreemd blijven, opdat straks niet hij in dit
geslacht, maar dit geslacht in hem zou opgaan.
Juist om eens al de zijnen tot zich te kunnen
trekken, moest hij de wijnpersbak treden, zonder
dat iemand met hem was; hij alleen.

De zonde s geen webbe waarin ge u wikkelt,
en het geloof is geen weefsel waarin ge u hult.
Zonde en geloof zijn geen op zichzelf staande we-
zenheden, die buiten u bestaan en u slechts uit-
wendig aanraken. Zonde en geloof zijn potensen
van dood en leven, die alleen in uw persoon
en in het leven van uw geslacht, die personen
en dat leven richten en sturen, er den gang en
de waardij van bepalen.

Daarom is met wat uitwendig blijft hier niets
ter redding te vorderen. In ons geslacht hangt
leven met leven saam, kan het een het ander
beheerschen, ten doode door het aan te steken,
ten leven door het met kracht uit den hoegaan-
te doen. En daarom kon alleen de Zoon des
menschen, in onze eigen natuur, door zijn bloed,
door den overgang van zijn ziel in den dood,
d. w. z. door het alles niet in vorm en schijn,
maar in wezen en werkelijkheid, deels uit te
zweren, deels aan en in zich op te nemen, die
ontzettende worsteling, die schudding, die om-
zetting tot in den vloed tot stand brengen,
die hem onder den vloed deed doorgaan, om
u los te breken uit de zondige banden van uw
eigen geslacht, en u in te lijven in het herboren
geslacht, dat uit hem als het hoofd zou aan-
wassen.

Alleen trad hij de wijnpersbak, juist om niet
alleen te blijven, maar een schare in zich op
te nemen en met zich uit te brengen, die
niemand tellen kan.

Blijf daarom bij Golgotha nooit bij de op-
zichzelf staande feiten, en bij de enkele per-
sonen, en bij het lijden dat ge waarmet en
meelvoelt, staan. Dat alles zijn slechts de enkele
uitslaande vonken, die u toonen hoe en waar
het brandt.

Bij en om Golgotha is heel de menscheit,
zijn alle zondaren, is alle zonde, zijn alle boose
geesten, is satan met zijn heil. En ook bij en
om Golgotha is heel de nieuwe levenskring der
gezagden. Daar zijn de patriarchen en profeten
en martelaren. Daar zijn Gods engelen. En
daar is God zelf.

Alles achter de wolken van het mysterie ver-
scholen, zoodat slechts enkele vage trekken
uitkomen; maar het geloof gluiert door die wol-
ken heen, en ziet het al, steeds klaarder, steeds
machtiger, steeds meer overstijpend, als de
volle uitstraling van Goddelijke ontferming en
genade.

En hij lijdt.

Lijdt veel meer, en veel dieper dan ge voor
oogen ziet. Die doornenkroon, dit kruis,
die nagel door hand en voet, die hoorn, dat
tergen, het is ontzettend. Maar nog veel ont-
zettender is wat ge niet ziet, en wat alleen
het geloof doorgluiert, als hij den voet op den
kop van satan zet, om dien te vermorzelen, en
satan hem terugsteekt, en de golven van den
eeuigen dood, van toorn en vloed hem over-
stelpen.

Daar is het wreedste ondergaan van den
gefolterden martelaar niets bij.

Hier is de saamtrekking van eeuwige smarten
in den eenen brennend drinkbek.

En dien drinkbek heeft uw Heiland tot op
de helle uitgedronken.

En toen was het volbracht van den eeuigen
dood als de baarmoeder van het eeuwige leven.

Amsterdam, 30 Maart 1906.

De weg van Groen.

III.

Om herstel der Gereformeerde gezindheid
was het Groen dus te doen. Handhaving
der Confessie stond daarbij op den voor-
grond; eerst daarna kwam de autonomie
der Kerk tegenover den Staat en pas in de
derde plaats de reorganisatie der Kerk.

Wanneer Dr. Kromsigt in het jongste
nummer der *Gereformeerde Kerk* het doet
voorkomen, alsof Dr. Kuiper de eigenlijke
vader is van de beweging, die de Gerefor-
meerden in een Gereformeerde Kerk wil
verenigen met buitensluiting van de onge-
reformeerde elementen, dan is dit niet juist.
Dr. Kuiper heeft in dat opzicht niet anders
gedaan dan de beginselen van Groen te
vertolken en te propageeren. En het streven
van de tegenwoordige Confessioneele vereeni-
ging, om Gereformeerden, ethischen, en
moderneren in één Kerkgezelschap vereenigd
te houden, opdat langzamerhand door de
kracht der beginselen de ongereformeerde
elementen weer gereformeerd zullen worden,
lijkt als twee druppelen waters op den
ethisch-medischen weg van de ethisch-
irenenischen uit Groen's dagen. Groen stelde
tegenover dien ethisch-medischen weg den
juridisch-confessioneele. De belijdenis was
het fundament der Kerk, en alleen wat op
die belijdenis steunde hoorde in een kerk
saam. Enghartig was Groen daarbij niet.
Niet elke letter en niet elk artikel der Be-
lijdenis behoefde terstond tot shibboleth der
Kerkelijke rechtzinnigheid gemaakt te wor-
den. Groen's eigen aarzeling ten opzichte
van de leer der uitverkiesing maakte hem
huiverig om hier den band te strak te
spannen. Om wezen en hoofzaak der Be-
lijdenis, daarom moest de strijd gaan. En
ook daarbij moest zeker nog onderscheid
gemaakt worden tusschen een verleide
menigte en de verleders zelf, die de heilige-
heden van Gods Woord aantastten. Een
massale tuchtoefening over de leden der
Kerk, die vaak buiten hun schuld van de
Belijdenis vervreemd waren geraakt, wilde
Groen zeker niet. Maar wel eischte hij,
dat de Kerk van Christus haar belijdenis,
ook *facto*, feitelijk, in ere zou herstellen en
dat tucht zou worden geoefend over die
leeraren, die openlijk die belijdenis verwer-
pen. Eerst daardoor kon de Kerk weer
in waren zin een Gereformeerde Kerk
worden.

Om de handhaving der belijdenis door
tuchtoefening ging dus de strijd. De dwaze
voorstelling van Dr. Hoedemakers en de
zijn, alsof de modernen, Boeddisten, anti-
monianen, socialisten, perfectionisten en
welke richtingen men meer in de Hervormde
Kerk vindt beschouwd moeten worden, als
menschen met gravamina tegen de Belijdenis,
die daarom in de Kerk moeten geduld
worden zolang totdat een wettige Gerefor-
meerde Synode over deze gravamina naar
Gods Woord uitspraak heeft gedaan, kwam
bij Groen zelfs niet op. Mannen die heel
de Schrift verwerpen, die van geen boven-
natuurlijke openbaring Gods zelfs weten
willen, die zelfs het bestaan van een perso-
nelijken God loochenen, als wettige ambts-
dragers in de Kerk te blijven duldten
onder de belachelijke fictie, dat zij „gra-
vamina tegen de belijdenis“ hebben, die eerst
door een Synode moeten getoetst worden
aan Gods Woord, voordat de kerk hen mag
censureren, — dat was in de oogen van
Groen een gruwel. Wie met Gods Woord
gebroken had, mocht in de kerk niet wor-
den geduld.

Vraagt men nu, met welke middelen Groen
den band aan de belijdenis door de Kerk
wilde hersteld zien, dan moet scherp on-
derscheiden worden tusschen de periode
vóór en na 1843. Groen zelf heeft later er
uitdrukkelijk op gewezen, dat in 1843 de
afsluiting ligt van een vroegere periode.
Het middel tot herstel der kerk, dat Groen
tot 1843 mogelijk achtte, heeft hij na dien
tijd als een vernageld geschut beschouwd.
Tot 1843, daarin ligt het onderscheid, heeft
Groen gepoogd om door middel der Synode
herstel der Gereformeerde gezindheid te
krijgen. Na 1843 heeft hij dezen „regle-
mentairen“ weg als onbruikbaar prijs ge-
geven en op een zelfstandige actie van de
plaatselijke kerk aangedrongen.

De feiten wijzen dit uit.

De weg van protesten en verzoekschriften
bij de Synode scheen ook Groen in zijn
eerste periode de aangewezen weg te zijn.
Al aarzeld hij geen oogenblik om de Synode
een caesaropapistische creatuur te noemen;
al beschouwde hij de geheele Synodale orga-
nisatie, in 1816 de kerken opgelegd, als on-
wettig, al eischte hij, dat de Regering dit
onrecht aan de kerken aangedaan, herstellen
zou, — Groen zag in deze Synodale organisatie
toch altoos dit lichtpunt nog, dat de koning
uitdrukkelijk verklaard had de belijdenis te
willen handhaven en dit in het Statuut der
kerk uitdrukkelijk aan de Synode als plicht
had voorgeschreven. *Jure*, rechtens, gold de
Belijdenis dus nog. In Art. 9 van het Re-
glement meende Groen een rechtsgrond te
hebben om van de Synode handhaving der
belijdenis te vragen. En aanvankelijk hoopte
hij, dat de Synode dezen rechtsgrond eer-
biedigen zou, al was het alleen maar uit
vrees voor verder gaande scheuring in de
kerk.

Toen de Groninger theologie haar ariana-
sche en pelagiaansche dwaalleer publiek
verkondigde en Prof. Hofstede de Groot
aan het gekibbel over quia en quatenus
een eind maakte door openhartig te ver-
klaren, dat hij met de Belijdenisschriften
het niet eens was, oordeelde Groen met
zijn vrienden, dat de tijd gekomen was om
van de Synode een beslissende verklaring
uit te lokken. In 1842 zond Groen met de
zes Haagse Heeren het beroemd geworden
adres aan de Synode. Reeds het vorige
jaar was de Synode met adressen over-
stroomd en had ze gemeend den storm te
kunnen bezeren door te verklaren, dat
de grondslagen der Kerk geenszins los ge-
rukt waren en dat het wezen en de hoofd-
zaak der Kerkleer de predikanten verbond.
Groen doorzag uitnemend goed de dubbel-
zinnigheid dezer verklaring. Indien wezen
en hoofzaak afhang van ieders subjectieve
willekeur, bleef van de handhaving der be-
lijdenis niets over. Vandaar, dat hij in het
adres aan de Synode een onduidelijke
verklaring vraagt; wat verstaat de Synode
onder wezen en hoofzaak, en is zij bereid
degenen, die wezen en hoofzaak der be-
lijdenis verwerpen, het recht te ontnemen
als leeraren en predikanten der Hervormde
Kerk op te treden?

Doch, Hoog Eerw. Heeren! dergelijke zin-
sneede kon, toen het verbergen van de ware
bedoeling mogelijk was, een middel zijn om
vereeniging te bewerken; thans, nu wantroonen
bilijkerwijs opgewekt is, zou zij slechts kunnen
leiden tot verlevendiging van den strijd. De tijd
der rondborstigheid is daar. De leer, tot wier
regstreekse verandering Uwe Vergadering
zich, en te regt, ten eenemale onbevogd geacht
heeft, zal door geen zijdelingsche middelen uit
het Kerkgezelschap worden gebannen; en
voorreker heeft thans, bij de herinnering aan
al hetgeen er plaats gehad heeft, elk lid het
regt eene duidelijke en stellige verklaring te
verlangen waarbij, door aanneming der Formu-
lieren op een onbekrompen, doch tevens on-
dubbelzinnige wijs, datgene, als leidraad van
prediking en onderwijs, worde erkend wat de
Nederlandsche Hervormde Kerk ten allen tijde
als wezen en hoofzaak der Hervormde en
Christelijke leer aangemerkt heeft.

Toen de Synode over dit adres een be-
slissing zou nemen, vond ze op haar tafel
ook een Ministerieele dispositie, waarin aan
de Synode gemeld werd, dat de Regering
verklaard haar geen bevelen te kunnen
geven „om de hangende kerkelijke geschil-
len in dezen of genen geest te beslissen“. De
Regering, die in 1816 bij de invoering
der organisatie de ontruste gemoederen
tevreden had gesteld door de pertinente en
besliste verklaring, dat de Gereformeerde
belijdenis gehandhaafd zou blijven, haastte
zich nu aan de Synode mee te deelen, dat
ze de beslissing over de leergeschillen geheel
aan de Synode overliet, en de Synode
maakte daarvoor dankbaar gebruik. Ze an-
woordde aan Groen, dat de verklaring van
1841 voldoende was en ze daaraan niets
toe te voegen had:

„De Synode, haar gevoelen omtrent de
waardes die het verbindend gezag van de Sym-
bolische schriften ten verleden jare duidelijk
en volledig hebbende uitgedrukt, verklaart als-
nog ten overvloede, dat zij voor eens en altijd
bij die verklaring blijft persisteeren; — dat zij
uit dien hooft afkeurt en blijft afkeuren elk

gevoelen, waardoor het gezag van Gods onfeil-
baar Woord, begrepen in de Schriften des
Ouden en Nieuwen Verbonds, en de wezenlijke
leer der Hervormde Kerk worde ondermijnd of
bestreden; — dat zij nogtans gehouden is, geen
uitspraak te doen over iemands gezondheid in de
leer dan wanneer de zaak langs den weg der
Kerkelijke Reglementen tot haar gebracht is.“

Dat antwoord heeft voor Groen de deur
dicht gedaan.

Een Synode, die op een conscientieel creet
zulk een antwoord gaf, was geen adres,
geen protest der verdrukte Gereformeerden
meer waard.

„Met u, zoo schrijft Groen in 1864 aan
Gunning (en reeds vóór u, sedert 1843)
acht ik adressen aan de Synode onraad-
zaam? Waarom? Ik zal u thans niet op-
houden met de herhaling van hetgeen
menigvuldig gezegd is en nu althans in het
oog valt“. (Confessioneel of Reglemen-
tair p. 2).

Sedert 1843 acht Groen adressen aan de
Synode onraadzaam. Het waarom zal nu
duidelijk zijn.

Tot 1842 toe hoopte Groen, dat langs
reglementairen weg de Confessie in ere
kon hersteld worden.

De poging moest beproefd worden.

Maar na de pertinente weigering der
Synode om recht te doen, heeft Groen
mannelijk en kloek met dezen weg gebroken.

Reglementair of Confessioneel werd nu
voor hem de tegenstelling.

Opgehelderd.

Ds. Littooy heeft zich gehaast in het
Zeeuwsche Kerkblad ons te antwoorden op
de beide door ons gemaakte opmerkingen.
Hij deed dat met een welwillendheid, waar-
voor wij hem gaarne onze dank bieden.

Onze opmerking omtrent het „Lam dat
geslacht is voor de grondlegging der wereld“
beant Ds. Littooy ten volle. We hadden
hem op dit punt blijkbaar verkeerd be-
grepen — hij stemt zelf toe, dat de zin
minder duidelijk geformuleerd was — en
uit zijn nadere toelichting blijkt, dat we
hem juist het omgekeerde lieten zeggen van
wat hij bedoelde. Waar sommigen beweren,
dat de uitdrukkingen „rechtvaardig-
making van eeuwigheid“ en „eeuwige schepping“
beide op één lijn staan en evenzeer
verwerpelijk zijn, was zijn bedoeling, daar-
tegenover op te merken, dat de Schrift
nergens spreekt van „eeuwige schepping“,
maar wel van „het Lam Gods, dat voor de
zonden der uitverkorenen gegeven en geslacht
is vóór de grondlegging der wereld“; wat
in den grond hetzelfde is als wat met de
eeuwige rechtvaardigmaking wordt bedoeld.
Op dit punt gaan we met Ds. Littooy dus
volkomen akkoord en is er zelfs geen schijn
van verschil.

Ook onze tweede opmerking schijnt na
de nadere toelichting door Ds. Littooy ge-
geven, ten deele op een misverstand te be-
ruiten. De oorzaak van dit misverstand
schuilt wel hierin, dat Ds. Littooy zich van
een dogmatische terminologie bedient, die
wel eenigermate afwijkt van het gewone
spraakgebruik. Gelijik men zich herinneren
zal, maakte Ds. Littooy bezwaar tegen de
uitdrukking, die sommigen gaven aan de wo-
orden van den Apostel Paulus, dat zij van
nature kinderen des toorns zijn. Volgens
deze uitleggers beteekende dit, „dat wij
dit slechts zijn in ons zelve en in Adam
aangemerkt, maar niet in onzen toestand.“
Tegen die verklaring beriep Ds. Littooy
zich op de exegese van Calvin, die bij
Ef. 2: 3 opmerkt, dat alle menschen zonder
onderscheid onder de verdoemenis zijn tot
dat ze door Christus verlost worden.

De onduidelijkheid schuilt hier in het
woord *toestand*, dat Ds. Littooy met zekere
voorliefde gebruikt. Naar het gewone
spraakgebruik staat *toestand* en *staat* tegen-
over elkander en moeten beide scherp on-
derscheiden worden. Onze toestand of stand
is wat we in ons zelve werkelijk zijn, d.
w. z. zondaren; onze staat is wat we door
God gerekend worden om Christus wil, d.
w. z. rechtvaardigen. Toen David met
Bathsaba zondigde, was zijn toestand zeer
zondig, maar daarom hield zijn staat niet
op te zijn een kind van God.

Wanneer dus metterdaad door sommigen
beweerd is, dat we wel van nature in ons
zelf kinderen des toorns zijn, maar niet in
onzen toestand, dan had Ds. Littooy kunnen
volstaan met op te merken, dat deze uit-
spraak een logische contradictie is. Onze
toestand in tegenstelling met onzen staat
is juist wat we in ons zelve zijn.

Ds. Littooy schijnt echter het woord
toestand in een geheel anderen zin te ge-
bruiken. Ook in dit artikel spreekt hij weer
van „rechtvaardigmaking“ en „toestands-
verandering“ als synonieme uitdrukkingen.
We meenden daarom, dat Ds. Littooy in
de gewraakte zinsnede het woord *toestand*
als staat opvatte. Dan ontstond er metter-
daad een tegenstelling: we zijn van nature
in ons zelf en in Adam kinderen des
toorns, maar niet in onzen staat, d. w. z. niet
zooals we gerekend worden door God.
Meenende dat Littooy tegen die stelling
opponeerde op grond van Calvin's exegese,
haalden we uit Calvin enkele bewijspia-
aen, waaruit duidelijk bleek, dat ook deze
uitnemende godgeleerde hetzelfde onder-
scheid maakt.

Ds. Littooy antwoordt ons nu, dat hij
het geheel met onze beschouwing en die
van Calvin eens is. Zijn bedoeling was
alleen om klaar te doen uitkomen, dat de
dadelijke rechtvaardigmaking niet alleen
bestaat in een zich *bestaan* worden van de
reeds geschonken weldaad, maar in een
personeele toeigening en mededeeling van
die weldaad, gelijk ook Comrie, Holtius
e. a. uitdrukkelijk geleerd hebben. In dien
zin zijn we met Ds. Littooy van harte
eens, al zouden we die „dadelijke recht-
vaardigmaking“ liever niet een „toestands-
verandering in den mensch“ noemen.

Waar over de zaak zelf geen verschil
bestaat, kan hiernede deze amica disputatio
gesloten worden. Slechts één misverstand,
nu van de zijde van Ds. Littooy, wenschen
we uit den weg te ruimen. Wanneer Ds.
Littooy de woorden van Calvin, dat wij
onder de verdoemenis zijn totdat Christus
ons verlost heeft, aldus uitlegt: totdat we
door het geloof persoonlijk de verlossing
deelachtig worden, dan — zoo merkten we
op — vat Ds. Littooy dit *verlost* worden
door Christus in subjectieven zin op en niet
in objectieven zin van de verlossing op
Golgotha tweegebracht. Hoe Ds. Littooy
ons nu ten laste kan leggen, dat we de
tegenstelling van objectief en subjectief
hier toegepast hebben op het „kinderen
des toorns“ en het „liggen onder de ver-
doemenis“, is ons een raadsel. We spraken
daarvan met niet één woord. Dit laatste,
schreven we, vat Ds. Littooy in sub-
jectieven zin op. Het eerste was dus uitge-
sloten.

Niet ganschelijk of ganschelijk niet.

I.

Ds. F. J. Los, Hervormd predikant te
Friesenveen, geeft in *Troffel en Zwaard*,
het bekende tijdschrift der Confessioneele
partij, een niet onbelangrijke studie over
de geschiedenis der Nederlandsche Geloofs-
belijdenis. In de Januari-aflevering bespreekt
hij uitvoerig de wijzigingen, die de Synode
van Antwerpen in 1566 in den tekst onzer
Confessie heeft aangebracht. De oorspronke-
lijke tekst van Guido de Brès is toen
aanmerkelijk verkort, en hier en daar zijn
in de dogmatische formuleringen veran-
deringen gemaakt. Zoo is met name ook
geschied in art. 15 onzer Confessie, waar
de woorden „dat de erfzonde zelfs door den
dood niet wordt weggenomen“ (n'est pas
abolie mesme par le Baptême) zijn veran-
derd in „dat de erfzonde door den dood
niet ganschelijk is te niet gedaan“ (n'est
pas abolie mesme par le Baptême ou
deraciné du tout.) Deze laatste tekst bleef
sinds dien tijd gelden en is door de Synode
te Dordt in 1618 nogmaals officieel be-
krachtigd.

Ds. Los tracht nu in een breedvoerig
betog aan te toonen, dat de oorspronke-
lijke redactie de ware en zuivere Gerefor-
meerde doopsleer geeft; volgens hem ver-
andert de doop aan de erfzonde niets. De
latere redactie van 1566 verschilt volgens
hem hiervan principieel; hier wordt toch
geleerd dat de doop wel niet ganschelijk,
maar dan toch *ten deele* de erfzonde weg-
neemt. En deze latere lezing is dan, wederom
volgens Ds. Los, niet een verbetering, maar
een afwijking van de ware Gereformeerde
doopsleer. Ze „doet sterk denken aan de
Lutherse Apologie der Augsburgsche
Confessie“, ze „is een verzwakking van de
oorspronkelijke fersche ontkenning“, ze
heet „het werk van „theologische diploma-
tie““. In één woord, onze belijdenis is
op dit punt eigenlijk Lutherisch, niet Ge-
reformeeerd.

Nu is deze vondst zeker niet spikesplinter-
nieuw. Ds. Los verwijst zelf als autoriteit
voor deze meening naar de hoogleeraren
Scholten en Doedes. Dat Prof. van Tooren-
bergen, de door en door kundige kenner
van de historie onzer Symbolische geschrif-
ten, deze zondige meening reeds te recht
als exegetisch en historisch onhoudbaar
heeft afgekeurd is hem niet onbekend ge-
weest, maar in plaats van diens argumen-
ten te weerleggen, verklaart hij eenvoudig
dat Prof. van Toorenbergen „ten onrechte
de synode van 1566 in 1618 verdedigt.“

Waar Ds. Los deze quaestie opnieuw
opraakt, kan het wel eens nuttig wezen
haar nogmaals te bespreken en dan iets
grondiger en degelijker dan Ds. Los doet.
Feitelijk schuilt hier toch een adderij onder
het gras. Het gaat niet alleen over een
minder of meer gelukkig gekozen uitdruk-
king in onze Belijdenis, maar over een
principieel dogmatisch verschil. Evenals bij
Prof. Scholten en Prof. Doedes komt dit
verzet tegen hetgeen onze Confessie belijdt,
voort uit een geheel ongereformeerde doops-
beschouwing, die ten onrechte zich te de-
kenen zoekt met den oorspronkelijken tekst
onzer Confessie. Het beroep op deze beide
hoogleeraren, die welbewust tegen de Gerefor-
meerde doopsbeschouwing zich hebben ge-
keerd, toont uit welken hoek ook hier de
wind waait.

Vooraf maken we de opmerking, dat Ds.
Los bij het onderzoek naar dit vraagstuk
zich reeds aan deze groote fout heeft
schuld gemaakt, dat hij niet scherp onder-
scheidde tusschen de zoogenaamde „sacra-
mentele wijze van spreken“ en hetgeen
aan het tekenen als zoodanig wordt toegekend.
Evenals de Schrift den doop het bad der
wedergeboorte en de afwassing der zonde
noemt, hebben onze Gereformeerde vaders
noot bezwaar gehad om te zeggen, dat de
doop ons wederbaart, onze zonden afwascht
enz., niet alsof het uiterlijke doopwater
dit alles doen kan, maar omdat de doop
als sacrament ons dit alles verzegt. Juist
over dit punt liep het verschil met de
Lutherse en Roomsche Kerk. Beide
schrijven aan het water des Doops als
zoodanig een Goddelijke kracht toe om deze
genade tot stand te brengen. Vandaar dat
volgens hen de doop bij allen, zonder onder-
scheid, deze genade werkt. Ieder, die den doop
ontvangt, ontvangt ook deze genade. In
dien zin nu leert de Roomsche en de
Lutherse Kerk, dat de doop *als zoodanig*
de erfzonde geheel of gedeeltelijk te niet
doet.

Dese Roomsche of Lutherse opvatting
van den doop aan onze vaders toe te
kennen, is een dwaasheid. Ze hebben niet
alleen in 1561, maar even goed in 1566 en
daarna tegen deze overschatting van den

doop geprote-
ze uitdrukke-
lijke water ge-
van het diel
Dienaren gev-
uiterlijke tee-
maar onze 1
Sacrament be-
die in Art X
den Doop z
bewimpeling
veroordeelder
diplomatie in
Doop gehan-
zonde, en z
de Lutherse
een innerlijk
lijks weerleg-
Wanneer
de doop niet
niet geform-
maar van he-
het tekenen
uiterlijk teek-
natuurlijk nie-
met de betee-
veel. En Art
wat het uiter-
sacrament uit-
de erfzonde
Reeds hier
handelt door
de Lutherse
de doopsge-
ken wordt, e
Confessie te
komst tuss
Met evenvee
beweren, dat
het Avondm
waren. Art.
bruikt toch
maal nog
„Intusschen
daar, als wij
gegeten en g
natuurlijk lie
Christus is“.
maal een g
Christus ons
vleesch en
zijns bloeds.
Bij het o
bedoelt, dien
te staan, da
Doop in sacri
vergeet, ver-
dicht aan o
dat nooit fe-
streden is.

Dr. Kuyp-
Friesche Ker-
op hem, die
en blind zij
het heden af

Daar is in h
waar te nem
pas voortdoo
selve. Wij be
zoo gaarne de
Kom in een
schillende re
spoedig zult
door de haren
dat het tegen
schappij steed